Pohľad na synodu v Trenčianskych Tepliciach r. 1921

V tomto roku uplynulo 80 rokov od synody v Trenčianskych Tepliciach r. 1921. Ako potomkovia tých, čo na tejto synode boli účastní, si na ňu vďačne spomíname. Nie je to prvýkrát. O nej sme sa učili už na gymnáziu z učebníc Ľudovíta Neckára alebo Dr. Štefana Adamoviča a aj v období teologického štúdia. Zastavovali sme sa pri výročiach tejto synody, naposledy pred 5 rokmi.

Veľmi dobré svedectvo podáva Jur Janoška v Almanachu Cirkvi ev. a. v. na Slovensku 1918 – 1928. Vyšli o nej mnohé články v našich časopisoch, ale aj obšírnejšie práce, ako je Vznik samostatnej Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku od Petra Švorca v zborníku Miscelanea Anno 1999. Nesmieme zabudnúť ani na dielo Michala Bodického Rozpomienky a pamäti, ktorý ako účastník synody píše o nej zoširoka.

Nuž podívajme sa na to, čo jej predchádzalo!

Príprava k synode

Jeden z denníkov (SME) na rozhraní 20. a 21. storočia uverejnil anketu, v ktorej bola otázka: Ktorú udalosť v 20. storočí pokladáte za najvýznamnejšiu v dejinách strednej Európy a slovenského národa? Bola aj taká odpoveď: Zánik Rakúsko-Uhorska a vznik Československej republiky. To je pravda. Ten zlom Michal Bodický charakterizoval takto: Udalosťami 28. a 30. októbra 1918 prestala jednota doterajšieho územia uhorského. Utvorila sa Československá republika.

Čo sa s tým stalo? Nastala celkom nová situácia. Bolo treba niečo urobiť aj na poli cirkevnom. Evanjelici a. v. na Slovensku boli príslušníkmi cirkvi, ktorá bola čiastkou Evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku. Zmenili sa však hranice štátu. Bolo treba prispôsobiť život evanjelikov na Slovensku ako čiastky ČSR novým štátoprávnym pomerom. Bolo treba dospieť k osamostatneniu.

Predtým naša história v Uhorsku bola spoločná. Dôkazom sú historicky významné synody: r. 1610 Žilina, r. 1614 Spišské Podhradie, r. 1707 Ružomberok, ďalšie v Pešti r. 1791 a r. 1891 – 1894. Zatiaľ čo prvé synody riešili problémy cirkevno-náboženské, posledné synody, najmä tá z konca 19. storočia sledovala národnostné, protislovenské záujmy. Slovenskí evanjelici to veľmi ťažko niesli. Čo sa vtedy stalo? Tri najslovenskejšie senioráty Preddunajského dištriktu Orava, Turiec a Liptov boli pričlenené k Potiskému a Banskému dištriktu. Namiesto nich k Preddunajskému dištriktu boli pričlenené senioráty Novohradský, Hontiansky, Tekovský a Komárňanský. Takým zásahom povedomí Slováci už nemali v žiadnom dištrikte prevahu. Nedivme sa, pretože slovenskí evanjelici s radosťou privítali vznik ČSR, a tým aj emancipáciu z podružia Uhorska. Osamostatnenie Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku bolo logickým dôsledkom.

Treba poznamenať ešte to, že všetci traja biskupi boli mimo Slovenska: Dr. Alexander Raffay za Preddunajský dištrikt zostal v Budapešti, Dr. Bedrich Batlík za

Banský dištrikt zostal v Balážskych Ďarmotách a Henrik Geduly za Potiský dištrikt zostal v Níreďháze. Márne sa pokúsili Raffay a Geduly prípisom osloviť slovenské senioráty, aby zachovali celistvosť pôvodnej cirkvi v Uhorsku. Nestalo sa tak. Udalosti dostali svoj spád k plnému osamostatneniu.

Už 4. novembra 1918 sa zišli mnohí duchovní i svetskí činitelia na poradu do Liptovského Sv. Mikuláša. Jednomyseľne sa dohodli, že sa zriadi samostatná evanjelická a. v. cirkev na Slovensku.

Ďalším krokom bola porada 21. januára 1919 v Žiline, ktorú zvolal Vavro Šrobár, minister pre Slovensko. Bolo tam prítomných 70 farárov, dozorcov, učiteľov a iných laikov. Aj tu sa dohodli , že cirkev budú dočasne spravovať. Vtedy vzniklo memorandum, ktoré predložili československej vláde. Na jeho základe minister Šrobár 30. januára 1919 vydal nariadenie o dočasných ustanoveniach pre Evanjelickú a. v. cirkev na Slovensku. Boli zrušené mnohé ustanovenia Cirkevnej ústavy, ktoré vzhľadom na nové štátoprávne usporiadanie stratili svoju platnosť. Nové návrhy podal Samuel Zoch. Prechodné obdobie malo trvať nanajvýš dva roky.

Podľa nariadenia minister Šrobár zo dňa 17. februára 1919 vymenoval 26-člennú Generálnu radu na spravovanie Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku. Tá bola ešte doplnená štyrmi členmi z kruhu nemeckých a maďarských evanjelikov. Celkove generálna rada mala 14 duchovných, 14 laikov a 2 učiteľov.

Generálna rada sa zišla 2. apríla 1919 do Bratislavy pod predsedníctvom liptovského seniora Jána Šimkovica, vládneho referenta pre evanj. cirkev. Za predsedu rady boli zvolený Jur Janoška a Dr. Milan Ivanka. Zvolili aj ďalších funkcionárov. Rozhodli sa pre dva dištrikty: Východný a Západný. Do nich zadelili jednotlivé senioráty. Do Západného dištriktu patrilo 8 seniorátov, 151 cirkevných zborov a 204 503 duší. Do Východného dištriktu zadelili 9 seniorátov, 159 cirkevných zborov a 165 140 duší. Celkom cirkev vtedy mala 17 seniorátov, 310 cirkevných zborov a 369 643 duší.

Boli ustanovení aj administrátori biskupských úradov a dozorcovia. Za generálneho dozorcu bol ustanovený Dr. Milan Ivanka. V Západnom dištrikte bol ustanovený Samuel Zoch a Dr. Ľudovít Šimko. Vo Východnom dištrikte bol ustanovený Jur Janoška a Ján Ružiak. Jur Janoška ako starší bol generálny biskupský administrátor.

Taký stav trval až do začiatku roku 1921. Generálna rada na svojom zasadnutí 30. septembra 1920 v Turčianskom Sv. Martine rozhodla synodu zvolať do Trenčína a Trenčianskych Teplíc. Jur Janoška a Dr. Milan Ivanka boli poverení, aby požiadali prezidenta republiky Tomáša G. Masaryka o povolenie synody a jej zvolanie. Prezidentská kancelária postúpila žiadosť vláde a tá 9. decembra 1920 vydala svoj súhlas.

Synoda v Trenčianskych Tepliciach – I. časť

Delegáti na Synodu do Trenč. Teplíc prichádzali už 17. januára 1921. Ubytovali sa v Hoteli Grand. Bolo to v zime, keď kúpeľných hostí bolo menej, a preto bol vhodný a k dispozícii. Dnes už tento hotel nejestvuje, lebo bol asanovaný v dobe socialistickej výstavby kúpeľov. Na jeho mieste stojí Liečebný ústav Krym. Na jeho pravej strane v kúpeľnom parku je uložený veľký balvan – skala, na ktorej je umiestnená tabuľa s textom, že na tomto mieste stál Hotel Grand.

Slávnostné otvorenie synody sa konalo v kostole v Trenčíne, a to 18. januára 1921. Účastníkov synody dopravili zvláštnym vlakom z Trenčianskych Teplíc. Zastúpená bola aj československá vláda, ministrom pre správu Slovenska Dr. Martinom Mičurom.

Na slávnostných službách Božích liturgovali Dr. Ján Jamnický, teologický profesor, a farári – seniori Otto Škrovina z Turčianskeho Sv. Martina a Ľudovít Hoznek z Revúcej. Slávnostným kazateľom bol Jur Janoška, ktorý svoju kázeň založil na slovách Júdu, v. 17 – 21:

„Ale vy, milovaní, pamätajte na slová, čo predpovedali apoštolovia nášho Pána Ježiša Krista, lebo hovorili Vám: V poslednom čase vystúpia posmievači, ktorí budú obcovať podľa svojich bezbožných žiadostí. To sú tí, čo vyvolávajú roztržky, ľudia telesní, ktorí nemajú ducha.

Ale vy, milovaní, vzdelávajte sa vo svojej najsvätejšej viere a modlite sa v Duchu Svätom. Udržujte sa v láske Božej a očakávajte milosrdenstvo nášho Pána Ježiša Krista na život večný.“

Zdôraznil, že naša práca bude úspešná vtedy, keď bude založená na Ježišovi Kristovi a keď budeme nažívať v láske Božej. Vedel o tom, že oddelenie sa nenašlo všade plný súhlas, predsa nabádal k jednote v Kristu, lebo dom rozdvojený padá. Majú prestať sváry a rozbroje.

Po službách Božích pokračovalo slávnostné zasadnutie synody hneď v kostole. Otvoril ho generálny dozorca Dr. Milan Ivanka. Delegátov pozdravil v mene vlády Dr. Martin Mičura. Poprial delegátom, aby „zriadili a stabilizovali svoje cirkevné veci podľa nových pomerov v novej štátnej forme a nových zásad štátnej politiky“. Evanjelickú a. v. cirkev pokladal za oporu národa, lebo bola „dlhé časy útočišťom našej materinskej reči, ona zachovala našu inteligenciu až do chvíle, keď slnko slobody zasvietilo.“ (Nár. noviny, 20. januára 1921)

Na druhý deň, 19. januára 1921, synoda už zasadala v Trenčianskych Tepliciach v divadelnej dvorane Hotela Grand za predsedníctva Jura Janošku a Dr. Vladimíra Fajnora. Zvolených bolo 59 delegátov. Prišli 55, ktorí sa verifikovali.

Hlavnou úlohou bolo vypracovať cirkevnú ústavu. Pri tom sa vychádzalo zo starej ústavy, platnej v Uhorsku. Vypustili z nej všetko, čo bolo neaktuálne a čo nezodpovedalo

novému štátoprávnemu usporiadaniu. Doplnili nové ustanovenia. Začal sa uplatňovať synodálno-presbyteriálny systém oproti bývalému autoritatívnemu. Páni – zemani a šlachtici stratili svoj doterajší vplyv. Zistilo sa, že bolo len veľmi málo vhodných členov cirkvi na funkciu presbyterov podľa biblického chápania. Poslanie presbytera nie je len v rozhodovaní, ale aj v službe. Zaoberali sa mnohými otázkami, ako sú práva žien, volebné právo, otázka konfirmácie, otázka škôl, otázka jednodetstva, otázka cirkevného súdnictva a cirkevnej disciplíny atď. Konečným cieľom malo byť vyhlásenie cirkevnej ústavy, „ktorá by sa stala Magnou chartou celého náboženského života evanjelikov na Slovensku“, ako to vtedy napísali Národnie noviny 27. januára 1921.

Synoda pracovala aj vo výboroch či komisiách. Bolo ich 5: administratívny, školský, právny, hospodársky a denníkový. Pracovali usilovne, niekedy aj do noci. Plenárne zasadnutie bolo 24. januára a pokračovalo každý deň okrem nedele. Po druhom čítaní Ústavy ju redakčný výbor odovzdal revíznemu výboru, ktorý tvorili Vladimír Fajnor, Jur Janoška, Ján Slávik, Otto Škrovina, Ján Vanovič a Bohuslav Klimo. I. časť synody sa skončila 4. februára 1921.

Pokračovanie synody – II. časť

Delegáti synody sa zišli ešte raz, a to 24. mája 1921, tiež v Trenčianskych Tepliciach. Vtedy sa uskutočnilo záverečné čítanie Biblie, keď predtým na nej pracovali po stránke jazykovej a štylistickej. Ústava bola rozdelená na 10 častí a týkala sa celého cirkevného a náboženského života, organizácie, správy, školstva, hospodárenia, súdnictva a pod.

Plenárne zasadnutie synody po konečnom čítaní *Ústavu Cirkve evanjelickej augšpurského vyznania na Slovensku* schválilo a takú v ustálenom znení predložilo vláde ČSR. Vláda ju schválila 10. mája 1922 a 15. mája 1922 ju podpísal minister pre správu Slovenska Dr. Martin Mičura. Vyšla v zbierke zákonov r. 1923.

Čo povedať na záver?

Nebola to ľahká práca, ktorú museli vykonať naši predkovia. Urobili to v prelomovom období. Museli podstúpiť aj neľahký boj s protivníkmi nového štátoprávneho usporiadania. Naši predstavitelia však pokračovali umiernene, ale pritom zásadovo a nekompromisne. Oddelenie sa stalo skutočnosťou, ktoré však nemalo byť na prekážku, aby sme aj naďalej ostali bratmi v Kristu, lebo stále platí to apoštolské : *„Nie je ani Žid, ani Grék... lebo všetci jedno ste v Kristovi Ježišovi.“ (Gal 3, 28)*

Pri synode v Trenčianskych Tepliciach v r. 1921 sa rozprúdil život v celej našej cirkvi. Vykonali sa voľby biskupov, dozorcov, seniorov a seniorálnych dozorcov atď.

Po tejto ústave nasledovali ďalšie. V roku 1939 zasadala synoda v Liptovskom Sv. Mikuláši a pokračovala v roku 1940 v Tatranskej Lomnici, kde vznikla nová cirkevná ústava, ktorú však vláda vtedajšieho Slovenského štátu neschválila.

V roku 1951 vznikla v Modre nová cirkevná ústava poplatná svojej dobe, ktorá platila do prijatia novej, najnovšej *Ústavy Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku* z roku 1993 na synode v Uhrovci. Tá platí doteraz.

Želáme si, aby cirkevná ústava ako základný cirkevný zákon – popri slove Božom, obsiahnutom v Písme svätom – bola pre nás pomocou a nástrojom k zdravému duchovno-náboženskému životu a morálno-etickej výške všetkých členov cirkvi Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku ako učeníkov Pána Ježiša Krista.

Mgr. Ján Paulov
evanjelický a. v. farár v. v.

Použitá a odporučená literatúra:

Ľudovít Neckár: Dejiny kresťanskej cirkvi. III. diel. Tranoscius, Liptovský Sv. Mikuláš 1946.

Dr. Štefan Adamovič: Dejiny cirkvi kresťanskej. Tranoscius, Liptovský Sv. Mikuláš 1946.

Michal Bodický: Rozpomienky a pamäti, Matica slovenská, Turčiansky Sv. Martin 1933.

Dr. Jur Janoška: Evanjelická a. v. cirkev v bývalom Uhorsku. In: Almanach Cirkvi ev. a. v. na Slovensku 1918 – 1928. Zostavil Fedor Ruppeldt. Turč. Sv. Martin 1930.

Dr. Jur Janoška: Zriadenie a vývin cirkvi po roku 1918, tamtiež.

Dr. Jur Janoška: Synoda r. 1921, tamtiež.

Peter Švorc: Vznik samostatnej Ev. a. v. cirkvi na Slovensku. In: Miscelanea Anno 1999, Prešov 2000, zostavil Peter Kónya a René Matlovič.